

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง ผลของการแก้ไขปัญหาคะทำผิดของเด็กและเยาวชนตามหลักกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: กรณีศึกษาของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่ ใช้วิธีการศึกษา ทั้งการวิจัยเอกสารซึ่งเป็นการศึกษาค้นคว้าเอกสาร งานวิจัยทางวิชาการที่เกี่ยวข้องและการวิจัยภาคสนาม ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับงานใน ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่ โดยการใช้แบบสัมภาษณ์สอบถามข้อมูลจาก ผู้พิพากษา ผู้พิพากษาสมทบ ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นบุคคลที่พิจารณากำหนดมาตรการที่จะแก้ไขเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด รวมทั้งสัมภาษณ์ พนักงานอัยการ เจ้าพนักงานตำรวจ ทนายความ ผู้อำนวยการสถานพินิจฯ ผู้อำนวยการศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่ นักจิตวิทยา เครือข่ายชุมชน ผู้ปกครอง เด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ซึ่งเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม และเป็นกลุ่มตัวอย่าง ในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่ โดยการศึกษาดังกล่าว มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ถึงทัศนคติและข้อจำกัดในการนำวิธีการกำหนดโทษตามกระบวนการแก้แค้นทดแทนที่ใช้มานานกับการนำวิธีการตามกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มาใช้กับการแก้ไขปัญหาคะทำผิดของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่ วิเคราะห์ถึงแนวทางแก้ไขเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด โดยมุ่งเน้นถึงความต้องการและการมีส่วนร่วมของผู้เสียหาย ชุมชน และผู้ต้องหา ตามกระบวนการทศน์ใหม่ของศาลเยาวชนและครอบครัว วิเคราะห์ระดับความสำเร็จที่ได้รับจากการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่ และเพื่อเป็นการสำรวจหาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการตามมาตรการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เพื่อการป้องกัน แก้ไข บำบัด พื้นฟู เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดกฎหมายของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่

5.1 ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์

ผู้วิจัยได้สรุปผลการศึกษาตามที่ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาค้นคว้าไว้ 4 ประการ ดังต่อไปนี้คือ

- 1) วิเคราะห์ถึงทัศนคติของผู้ที่เกี่ยวข้องต่อผลดีและข้อจำกัดในการนำวิธีการ มาตรการกำหนดโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนตามกระบวนการยุติธรรมเชิงแก้แค้นทดแทน

แบบเดิมที่เคยใช้มานานกับการนำวิธีการตามกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการแก้ไขปัญหาลูกและเยาวชนที่กระทำผิด

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนใหญ่ มีความเห็นว่า วิธีการแก้ไขปัญหาลูกกระทำผิดของเด็กและเยาวชน เห็นควรนำวิธีการตามกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้มากกว่าวิธีการกระบวนการแก้แค้นทดแทน ด้วยเหตุที่การแก้ไขปัญหาลูกและเยาวชนมีแนวคิดปรัชญาสากลที่ปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน ซึ่งมุ่งหมายที่จะแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ให้เด็กและเยาวชนกลับตัวเป็นพลเมืองดีและสามารถกลับคืนสู่สังคมได้ โดยเหตุที่เด็กและเยาวชนกระทำผิดส่วนใหญ่ ไม่ได้เกิดจากเจตนาร้าย ที่ต้องการทดแทนให้สาสมกับความผิด แต่ปัญหาเกิดจากการที่เด็กด้อยวุฒิภาวะ รู้เท่าไม่ถึงการณ์ ความกลัวคนอง และการเลี้ยงดูปลูกฝังแบบผิด ๆ ในสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการกระทำผิด การแก้ไขปัญหาลูก จำต้องค้นหาสาเหตุที่แท้จริง ซึ่งหากค้นหาสาเหตุที่แท้จริงพบแล้ว ก็จะเป็นการแก้ปัญหาลูกที่ตรงกับสาเหตุและปัญหาอย่างถาวร ไม่เป็นการแก้ไขเพียงชั่วคราว ทำให้โอกาสที่เด็กและเยาวชนจะหันกลับมากระทำผิดซ้ำอีกเกิดขึ้นได้น้อย การนำวิธีการตามกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มาใช้ในการแก้ไขปัญหาลูกและเยาวชนที่กระทำผิด จะทำให้เป็นการแก้ปัญหาลูกที่ถูกต้องและเป็นวิธีที่ดีที่นำไปสู่การพัฒนาแบบบูรณาการต่อเด็กและเยาวชน

นอกจากนี้วิธีการตามกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ยังเป็นวิธีการแก้ไขปัญหาลูกและเยาวชนที่กระทำผิดแบบองค์รวม ก็มองถึงผลการกระทบที่เกิดขึ้น อันดับแรกผู้ที่ได้รับผลกระทบที่ต้องได้รับการเยียวยา คือผู้เสียหายหรือเหยื่อ ซึ่งตลอดเวลาที่ผ่านมาการใช้วิธีการตามกระบวนการเชิงแก้แค้นทดแทน มุ่งแต่จะลงโทษผู้กระทำผิดให้เหมาะสมกับการกระทำผิดและใช้กฎหมายเป็นหลักในการกำหนดโทษ แต่ละเลยปฏิบัติต่อผู้เสียหายว่า ได้รับผลกระทบอย่างไร และวิธีการแก้แค้นทดแทนโดยการนำเด็กและเยาวชนไปฝึกอบรมในศูนย์ฝึกฯ ยังไม่สามารถแก้ไขสาเหตุที่ทำให้เด็กกระทำผิดได้ แต่กลับทำให้เด็กถูกกดดัน หรือมีพฤติกรรมที่ก้าวร้าวมากขึ้น

ส่วนข้อจำกัดของ การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์คืออาจนำมาใช้ได้เฉพาะบางกรณีเท่านั้น แต่ไม่สามารถนำมาใช้สำหรับเด็กและเยาวชนที่เป็นคดีที่มีการกระทำผิดร้ายแรง และกระทำผิดซ้ำจนติดเป็นนิสัย หรืออาจเกิดจากตัวเด็กและเยาวชนมีสาเหตุการกระทำผิดมาจากความผิดปกติทางจิตอย่างรุนแรง จนไม่สามารถบำบัดได้ กรณีดังกล่าวจึงจำเป็นต้องใช้วิธีการป้องกันสังคม โดยกันตัวเด็กและเยาวชนให้อยู่ในบริเวณที่จะไม่ไปสร้างความเสียหายให้กับบุคคลอื่นได้ อีกเพื่อให้สังคมปลอดภัย เนื่องจากเด็กและเยาวชนไม่สามารถที่จะควบคุมตัวเองและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมพื้นฐานได้ และนอกจากนี้เด็กและเยาวชนที่ไม่มีผู้ปกครองหรือผู้ปกครองอยู่

ในกลุ่มเสี่ยงเป็นผู้กระทำผิด หรือไม่มีทักษะในการเลี้ยงดูเด็กได้ การใช้วิธีการสมานฉันท์ย่อมจะไม่ได้ผล

ข้อจำกัดอีกประการหนึ่งของการนำวิธีการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้คือ ชุมชนยังไม่มี ความตระหนักพอที่จะให้โอกาสแก่เด็กและเยาวชนที่กระทำผิด จะต้องใช้เวลาในการสร้างความรู้ และสร้างความเข้าใจว่าปัญหาที่เกิดขึ้น สังคมและชุมชนนั้น ๆ จะละเลยเสียและไม่เข้ามามีส่วนร่วม รับรู้และแก้ไขร่วมกันไม่ได้ ซึ่งหากชุมชนไม่เข้าใจก็จะไม่ยอมรับเด็กและเยาวชนที่เคยกระทำผิด และไม่ให้ออกมา รังเกียจ ไม่ให้อยู่ในชุมชน วิธีการนี้ย่อมไม่ได้ผล เพราะฉะนั้นชุมชนต้อง ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น และเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง จึงจะ ประสบความสำเร็จได้

5.2 วิเคราะห์แนวทางการแก้ไขปัญหาลูกและเยาวชนที่กระทำความผิด

ในการวิเคราะห์ถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาลูกและเยาวชนที่กระทำความผิดโดยมุ่งเน้นถึง ความต้องการ และการมีส่วนร่วมของผู้เสียหาย ชุมชน และผู้ต้องหาในศาลเยาวชนและครอบครัว และครอบครัว

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นว่า แนวทางในการแก้ปัญหาลูก และเยาวชนที่กระทำความผิดที่มุ่งเน้นถึงความต้องการและการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้เสียหาย ชุมชนและผู้ต้องหา จะต้องใช้วิธีการตามกระบวนการเชิงสมานฉันท์เท่านั้น ถึงจะประสบ ความสำเร็จได้ เนื่องจากตามแนวทางกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้น มีแนวคิดเป็นหลัก ดังนี้

- 1) ให้ความสำคัญเรื่องการเยียวยาความเสียหายแก่เหยื่อ/ผู้เสียหายและชุมชนที่ตกเป็นเหยื่อมากกว่าการให้ค่าในเรื่องการลงโทษผู้กระทำผิด
- 2) ยกระดับความสำคัญของเหยื่อ/ผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมให้มากขึ้น ทั้งการเข้ามามีส่วนร่วมและการให้บริการ/ให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่อ/ผู้เสียหาย
- 3) เรียกร้องให้ผู้กระทำผิดแสดงความรับผิดชอบโดยตรงต่อบุคคลและ/หรือชุมชนที่ตกเป็นเหยื่อหรือได้รับความเสียหายจากการกระทำของเขา
- 4) กระตุ้นและสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามาเกี่ยวข้องในการแสดงความรับผิดชอบของผู้กระทำผิด และให้การช่วยเหลือสนับสนุนในการตอบสนองความต้องการของเหยื่อ/ผู้เสียหายและผู้กระทำผิด
- 5) ให้ความสำคัญกับการที่ผู้กระทำผิดแสดงความรับผิดชอบต่อการกระทำของเขาและการชดเชย/บรรเทาผลร้ายจากการกระทำผิดมากกว่าการลงโทษอย่างเฉียบขาด

6) ตระหนักถึงความรับผิดชอบของชุมชน ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำผิด ทั้งนี้ เพราะมองว่า อาชญากรรมอยู่ในบริบทของสังคมและมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่น ๆ ของสังคม (ไม่ใช่ระบบปิดที่แยกส่วนออกมาจากสังคม) ดังนั้น การดำเนินการตามแนวคิดของความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จึงต้องมีการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ผู้กระทำผิดเหยื่อ/ผู้เสียหาย และ/หรือชุมชน

จากแนวคิดดังกล่าว และจากการให้สัมภาษณ์ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดี และอยู่ในสังคมร่วมกัน เห็นว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ สามารถแก้ไขปัญหาลูกและเยาวชนที่กระทำผิด ได้อย่างตรงกับสาเหตุและเป็นการแก้ไขที่มุ่งเน้นถึงความต้องการ และการมีส่วนร่วมของผู้เสียหาย ชุมชน และผู้ต้องหา ในคดีเด็กและเยาวชน และเป็นการแก้ไขบูรณาการที่ตรงกับสาเหตุ และปัญหาที่แท้จริง เด็กและเยาวชนได้รับการแก้ไขอย่างถูกวิธี ขณะเดียวกันผู้เสียหายก็ไม่ได้ถูกละเลย ชุมชนเองได้เข้ามาช่วยเหลือให้โอกาสในการรับตัวจำเลยให้กลับคืนสู่สังคม และชุมชนก็ตื่นตัวในการที่จะสอดส่องดูแล บุตรหลานในชุมชนเสมือนญาติ ทำให้สังคมดีขึ้น ชุมชนเข้มแข็ง ปัญหาก็ลดน้อยลง ความปรองดองในสังคมก็เกิดตามมา ทุกอย่างก็ย่อมพัฒนาอย่างบูรณาการต่อไป

5.3 วิเคราะห์ระดับความสำเร็จที่ได้รับจากการทำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตามกระบวนการทศน์ใหม่

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมทุกหน่วยงาน และโดยเฉพาะผู้พิจารณา กำหนดมาตรการวิธีการใช้สำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดเพื่อการแก้ไขปัญหา และแบบประเมินโครงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมพื้นฐานและโครงการครอบครัวสัมพันธ์ ที่ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่ได้จัดขึ้น ตามกระบวนการทศน์ใหม่ ในแนวทางกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และข้อมูลเกี่ยวกับ สถิติคดีการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนที่มีการฟ้องใน ระหว่าง ปี พ.ศ. 2549 – 2550 มีการกระทำผิดซ้ำหรือไม่ จากการศึกษาข้อมูลดังกล่าวทำให้สรุปผลของการวัดระดับความสำเร็จได้ดังนี้

จากข้อมูลที่ผู้วิจัยได้สอบถามจากศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่ มีข้อมูลคดีตั้งแต่เดือนเมษายน 2549 - เดือนเมษายน 2550 มีคดีอาญาเกิดขึ้นทั้งหมด 949 เรื่อง เด็กและเยาวชนที่ถูกฟ้องทั้งหมด 1,702 คน จำนวนคดีที่เข้าสู่กระบวนการทศน์ใหม่จำนวน 215 เรื่อง จำนวนเด็กและเยาวชนที่ใช้ในกระบวนการทศน์ใหม่จำนวน 270 คน

5.3.1 ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เห็นว่า กระบวนการทศน์ใหม่ของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่ โดยการนำแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ ในการบริหาร

จัดการคดี เป็นการสร้างทางเลือกใหม่ให้แก่ศาลเยาวชนฯ เดิมศาลมีทางเลือกใหญ่ ๆ อยู่ 2 ทางเลือก คือ การเลือกที่จะรอลงโทษ หรือ รอกำหนดโทษ แล้วคุมประพฤติ หรือการว่ากล่าว ตักเตือนในความผิดเล็กน้อย กับทางเลือกที่จะส่งเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิด ไปฝึกอบรมในศูนย์ ฝึกอบรมซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐ แต่ปัจจุบัน ศาลได้สร้างทางเลือกใหม่ โดยการจำแนกหาสาเหตุ การกระทำผิด ดูถึงความร้ายแรงของการกระทำผิด เพื่อกำหนดแนวทางการแก้ไข โดยมีแนวคิด ว่าทางเลือกที่จะส่งเด็กไปฝึกอบรมเป็นทางเลือกสุดท้าย เช่นกรณีเด็กที่ติดยาเสพติด ศาลจะค้นหา สาเหตุว่าเกิดจากสภาพครอบครัวหรือสาเหตุใด แล้วจะส่งเด็กไปบำบัดรักษาที่โรงพยาบาล เกี่ยวกับอาการติดยา และ นำบิดามารดาเด็กพร้อมตัวเด็กไปพบนักจิตวิทยา เพื่อสอบถามและหา แนวทางแก้ไข ทำให้ศาลจะต้องค้นหาทางเลือกอื่นก่อน เพื่อการแก้ไขเด็กและเยาวชนให้ได้ผล

ผู้พิพากษาสมทบให้สัมภาษณ์ว่า สามารถทำให้การส่งเด็กไปฝึกอบรมในศูนย์ฝึกฯ น้อยลง โดยศาลจะตัดสินใจส่งเด็กไปฝึกอบรมเมื่อ

- 1) เยาวชนกระทำผิดซ้ำหรือกระทำผิดหลายคดี
- 2) เด็กและเยาวชนมีความเสี่ยง เนื่องจากไม่ได้อยู่กับบิดามารดาที่จะดูแล หรือผู้ปกครอง ไม่สามารถดูแลได้ หรือเป็นคดีความผิดร้ายแรง ที่ศาลพิจารณาแล้วว่า หากปล่อยตัวไปสังคมไม่มีความปลอดภัย

เจ้าพนักงานตำรวจให้ความเห็นว่า จะต้องมีความชัดเจนในการเก็บข้อมูลของเด็กที่เข้าสู่ กระบวนการทัณฑ์หลังการเข้าสู่กระบวนการทัณฑ์ว่า มีจำนวนเด็กกระทำผิดแตกต่างกันอย่างไร มีการ กระทำผิดซ้ำหรือไม่ มีปัจจัยอะไรที่ทำให้เด็กกระทำผิดอีก

ผู้อำนวยการสถานพินิจให้ความเห็นว่า การนำวิธีนี้มาใช้ ทำให้ศาลมีทางเลือกได้มาก และตรงกับความต้องการของเด็กและสังคม โดยศาลเลือกจะส่งเด็กและเยาวชนเข้าสู่ศูนย์ฝึกฯ ใน ระบบปิดต้องเป็นทางเลือกสุดท้าย และเป็นการแก้ไขที่ตรงกับปัญหา เพราะการที่เลือกให้เด็กอยู่ กับครอบครัวและส่งเสริมด้วยกิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์ ทำให้เด็กกับบิดามารดา มีความเข้าใจ เข้าใจกันมากขึ้น เป็นหนทางที่ดีที่เด็กจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเดิมๆ ออกไปได้

นอกจากนี้วิธีการดังกล่าวยังสามารถ ทำให้เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดอาญา ได้รับการ แก้ไขที่ถูกต้องและทำให้เด็กและเยาวชนที่กระทำผิด สามารถกลับตัวเป็นคนดี ไม่กลับไปกระทำผิด ซ้ำอีกได้มากกว่าการใช้ระบบเดิม ในกรณีนี้

ผู้พิพากษายืนยันว่า แม้จะไม่มีตัวเลขชี้วัดที่แน่นอนว่าเด็กที่ใช้กระบวนการทัณฑ์แล้วกลับมา กระทำผิดอีกหรือไม่ เนื่องจากเพิ่งดำเนินการมาไม่นาน แต่จากประสบการณ์ในการพิจารณาคดี และแนวทางในการจัดกิจกรรมเสริมเป็นโครงการในการแก้ไขเด็ก ผลที่ได้รับเป็นที่น่าพอใจ และ

กระบวนการที่ศาลมีทางเลือกให้กับเด็กและผู้ปกครอง เป็นแนวทางที่ปฏิบัติได้จริง มีกระบวนการรับรายงานติดตามผลต่อเนื่องหลังจากพิพากษา

สำหรับผู้พิพากษาสมทบก็ให้ข้อมูลที่สอดคล้องกับกลุ่มผู้พิพากษาว่า จากประสบการณ์ในการรับรายงานตัวเด็ก เห็นว่าเด็กที่ได้รับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ที่ถูกต้อง และได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองเป็นอย่างดี เขาจะกลับตัวกลับใจ สามารถกลับไปศึกษาต่อ หรือประกอบอาชีพได้ มีจำนวนน้อยที่กระทำผิดซ้ำ มักเกิดจากปัญหาสภาพครอบครัวรวมทั้งสภาพเศรษฐกิจ เด็กบางคนมีสภาพบกพร่องทางสติปัญญา สรุปว่าวิธีการดังกล่าวช่วยให้เขาชนกลับตัวเป็นคนดีได้มากกว่าในระบบเดิม แต่ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นพนักงานอัยการ กลับมีความเห็นว่า การกระทำผิดซ้ำมีส่วนสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมหลังจากปล่อยตัวไป

นอกจากนี้ยังสามารถสร้างจิตสำนึกให้เด็กและเยาวชนมีความคิด ความรับผิดชอบต่อตนเอง พ่อแม่ สังคมได้มากขึ้นผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้ความเห็นดังนี้ ผู้พิพากษาเห็นว่า จากการที่ทำโครงการค่ายอบรมเด็กและเยาวชน และค่ายครอบครัวสัมพันธ์สิ่งที่ปรากฏจากการทำกิจกรรมโครงการ คือเด็กมีระเบียบวินัยมากขึ้น รู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม มีความรับผิดชอบต่อกลุ่ม เช่น การรู้จักยอมรับการกระทำผิดวินัยของตนเองเพื่อไม่ให้กลุ่มถูกลงโทษ การได้พูดคุยเปิดอกกันระหว่างพ่อแม่ลูก ได้สร้างสายสัมพันธ์ ความเข้าใจอกเข้าใจให้เกิดขึ้น เกิดทัศนคติที่ดีระหว่างเด็กกับผู้ปกครอง สิ่งที่ปรากฏต่อสายตา คือภาพที่เด็กและพ่อแม่กอดกันร้องไห้ พุดคุยในลักษณะที่เข้าใจกันมากขึ้น และภาพที่ปรากฏหลังจากเสร็จโครงการ เห็นความแตกต่างของเด็กและเยาวชน จึงเห็นได้ว่ากระบวนการที่ศาลใหม่สามารถสร้างจิตสำนึกให้แก่เด็กได้มากกว่า เพราะเป็นการแก้ที่ต้นเหตุแห่งปัญหาส่วนการดึงชุมชนหรือกลุ่มเครือข่ายเข้ามาร่วมในการรับรู้การแก้ปัญหา เป็นการทำให้ประชาชนหรือสังคมมีส่วนร่วมกับบุคคลที่อยู่ในสังคมเดียวกัน ก่อให้เกิดการยอมรับ และสร้างกำลังใจแก่เด็กและเยาวชนมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของผู้พิพากษาสมทบว่า ความสำเร็จของกระบวนการดังกล่าวไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 เด็กได้รับการแก้ไขที่ถูกต้อง และในส่วนของผู้เจ้าหน้าที่ตำรวจก็มีมุมมองว่า โดยหลักการน่าจะช่วยให้เด็กหรือเยาวชนผู้กระทำผิดรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมได้มากขึ้นเช่นกัน

ทั้งนี้ยังนำมาซึ่งความเข้าใจของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ถึงปัญหาสาเหตุที่เด็กและเยาวชนกระทำผิดลงไป และนำมาซึ่งความอบอุ่นของคนในครอบครัวได้ดีขึ้น โดยผู้ปกครอง เด็กและเยาวชน ชุมชน ให้ความเห็นว่า วิธีการนี้ทำให้ผู้ปกครองเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ได้มีโอกาสเข้าใจถึงการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยได้รับการอธิบายให้ความรู้ การอบรมสั่งสอนร่วมกันระหว่างผู้ปกครองกับเด็กและเยาวชน เกี่ยวกับวิธีการที่ศาลกำหนดให้รายงานตัวเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมร่วมกัน นอกจากนี้ผู้ปกครองและเด็กยังมีโอกาสได้พบ ผู้พิพากษาสมทบ นักจิตวิทยา และนัก

สังคมสงเคราะห์ ได้มีการเปิดอกพูดคุยเกี่ยวกับปัญหาและได้รับการอบรมแนะนำ วิธีการพูดคุยให้เข้าใจพฤติกรรมบุตรหลานได้ดีขึ้น นอกจากนี้ผู้ปกครองยังได้เห็นความบกพร่องของตนเองเช่น การละเลยดูแลบุตรหลาน การใช้วิธีดุด่ามากกว่าการให้ความใกล้ชิด ให้ความอบอุ่น บุตรหลานที่อยู่ในวัยที่อาจหลงผิดได้ง่าย

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในแนวคิดของผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ เห็นควรนำมาใช้ แม้ว่าในปัจจุบันนี้ยังมีปัญหา และอุปสรรคอยู่ในบางส่วน แต่เป็นปัญหาที่เราต้องร่วมกันแก้ไข เมื่อแก้ไขได้ก็จะทำให้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่นำมาใช้ย่อมประสบความสำเร็จในระดับสูงมากขึ้นจนสมบูรณ์แบบได้

ในส่วนผู้นำชุมชนที่ให้สัมภาษณ์ มีมุมมองเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า การสร้างครอบครัวแข็งแรง สร้างชุมชนแข็งแรง และอยู่ร่วมกันในชุมชนอย่างอบอุ่น ช่วยดูแลกันในชุมชนเสมือนญาติ ย่อมนำมาซึ่งการปกป้องและป้องกัน การหลงผิดของเด็กและเยาวชนในชุมชนได้ ผู้นำชุมชนที่ได้เข้าร่วมโครงการเครือข่ายของการป้องกันแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนของศาลนั้น ได้เล่าเรื่องราวเหตุที่ตนเองสมัครเข้าร่วมเครือข่ายของศาล ด้วยสาเหตุที่ตนเองมีความเข้าใจถึงภาระหน้าที่ และให้ความสนใจกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน นอกจากนี้ผู้นำชุมชนบางท่านเองก็พบปัญหา จากครอบครัวตนเองที่มีปัญหา โดยบุคคลในครอบครัวเป็นผู้กระทำผิดเองและถูกดำเนินคดี จนเหลือตนเองอยู่คนเดียวตามลำพัง ทำให้เกิดความตั้งใจที่จะออกมาช่วยเหลือสังคมและปกป้องคนในสังคมเพื่อจะไม่ให้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับครอบครัวตนเองไปเกิดกับครอบครัวอื่นๆ การเข้าอบรมและรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้น เห็นว่าการที่ครอบครัวเข้มแข็ง ชุมชนแข็งแรง จะนำมาซึ่งสังคมผาสุกได้ ตนเชื่อว่าถ้าเราสร้างความเข้าใจที่ดีให้ลูกหลานหรือ คนในชุมชนที่หลงผิดแล้วและให้โอกาสอยู่ในสังคมร่วมกันได้จะป้องกันการกระทำผิดได้แน่นอน

ทั้งนี้การมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีศาลเป็นแกนกลาง บทบาทของชุมชนที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการที่จะช่วยแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด เพราะชุมชนเป็นสถาบันที่ใกล้ชิดกับครอบครัวและได้ทราบถึงปัญหาได้ดี ไม่ว่าจะเป็นช่วยก่อนเกิดเหตุหรือหลังเกิดเหตุ สถาบันชุมชนมีหน้าที่ในการสอดส่องดูแลเด็กอย่างใกล้ชิด ดังนั้นการได้รับความร่วมมือจากชุมชนย่อมจะทำให้งานมีประสิทธิภาพมากขึ้น

นอกจากนี้ วิธีการเชิงสมานฉันท์ยังสามารถทำให้ลดคดีขึ้นต่อศาล เมื่อคดีลดลง ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีก็ลดลงไปด้วย

5.3.2 การวัดระดับความสำเร็จที่ได้จากแบบประเมินโครงการที่ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่จัดขึ้นตามแนวของกระบวนการทัศน์ใหม่ ที่จัดให้มีโครงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมพื้นฐานและครอบครัวสัมพันธ์ มีการนำเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดและที่ศาลใช้

กระบวนทัศน์ใหม่มาเข้าค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมพื้นฐาน และโครงการสร้างเครือข่ายพิทักษ์สิทธิเด็กเยาวชนและครอบครัวในชุมชน เพื่อป้องกัน แก้ไข บำบัด พื้นฟู ส่งเสริมพัฒนาเด็กเยาวชนและครอบครัว โดยทั้งสามโครงการได้นำเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดและผู้ปกครอง บิดามารดา และผู้นำชุมชนทั่วทั้งจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 200 คน โดยเด็กและเยาวชนเข้าค่าย จำนวน 15 วัน ส่วน บิดามารดา ผู้ปกครองเข้าค่าย 2 วัน และผู้นำชุมชน 2 วัน โดยมีการอบรมในรูปแบบครอบครัวสัมพันธ์ ใช้กลุ่มสหวิชาชีพ โดยนักจิตวิทยาสร้างความรู้สึกลึกและ ปลุกจิตสำนึกความสัมพันธ์ในครอบครัวระหว่างผู้ปกครองและเด็กเยาวชนให้เข้าใจและรู้ถึงวิธีการที่จะใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน ซึ่งการที่พ่อแม่เข้าใจลูก ลูกเข้าใจพ่อแม่ และตระหนักถึงสาเหตุที่กระทำผิด ไม่มีการซ้ำเติม มีแต่การให้กำลังใจเด็กและเยาวชนก็รู้สึกคิดได้ว่า การกระทำของตนเองสร้างความเดือดร้อนให้กับครอบครัวและสังคมอย่างไร

นอกจากนี้ตัวเด็กและเยาวชน ยังได้รับการอบรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมพื้นฐานจากการเข้าค่าย 15 วันนั้น ได้รับการฝึกความอดทน มีระเบียบวินัย การอยู่ร่วมกัน การไม่สร้างปัญหาให้แก่เพื่อนในกลุ่ม การฝึกให้มีความมั่นใจ และกล้าแสดงออก และรับผิดชอบในสิ่งที่กระทำลงไป เช่น หากมีข้อห้ามในการสูบบุหรี่ และเมื่อมีการจับได้ว่ามีการนำบุหรี่เข้ามา หากไม่มีใครยอมรับจะต้องถูกลงโทษทั้งกลุ่ม เพราะถือว่าไม่ดูแลและช่วยปกป้องซึ่งกันและกัน หากใครแจ้งให้ทราบก็จะถูกเพื่อนมองว่าเอาตัวรอด

ดังนั้น จึงมีการลงโทษเป็นกลุ่มเพื่อให้เกิดความรับผิดชอบร่วมกัน ในระยะแรกผลที่ได้รับคือไม่มีใครยอมรับผิดด้วยเหตุที่กลัวถูกลงโทษ ต่อมาเมื่อได้รับการอบรมต่อเนื่อง 15 วัน ในวันสุดท้าย ผลที่ได้รับปรากฏว่ามีผู้กล้าที่จะยอมรับผิด โดยมีการสร้างสำนึกให้รู้สึกผิดและมีความกล้าที่จะรับผิดเอง ไม่สร้างความเดือดร้อนให้เพื่อนคนอื่นที่ไม่ได้กระทำผิดด้วย

จากการที่ผู้วิจัยเป็นผู้ที่เข้าร่วมสังเกตในโครงการดังกล่าวเป็นระยะเวลา 15 วัน โดยฝึกฝนทักษะการใช้ชีวิต เศรษฐกิจพอเพียง ค่ายธรรมมะ และครอบครัวสัมพันธ์ มีการตอบแบบสอบถามเด็กและเยาวชนร้อยละ 75.58 เห็นว่าโครงการมีประโยชน์มากที่สุด ร้อยละ 17.28 เห็นว่า มีประโยชน์มาก ร้อยละ 5.88 มีความเห็นปานกลาง ที่เห็นว่าน้อยและไม่มีประโยชน์ ไม่มีผู้ตอบในข้อนี้

และหลังจากฝึกอบรมแล้ว ผู้ปกครองได้ตอบแบบสอบถามว่า สามารถดูแลเด็กได้มากที่สุดร้อยละ 47.06 ตอบว่ามาก ร้อยละ 35.29 จำนวนร้อยละ 11.76 ตอบปานกลาง และเห็นว่าน้อย เพียง ร้อยละ 5.88 การอบรมทำให้เด็กหรือเยาวชน รับผิดชอบมากขึ้น ช่วยเหลือตนเองดีขึ้น มีพฤติกรรมที่ดีขึ้น มีความเข้มแข็งอดทน กริยามารยาทดีขึ้น ปรับตัวเข้ากับคนอื่นดีขึ้น และเห็นสิ่ง

ที่ตนเองทำผิด เห็นได้ว่าการทำโครงการเพื่อสนับสนุนแนวคิดดังกล่าว ทำให้ได้สัมผัสและรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงของเด็กและเยาวชนได้มากขึ้น

ในขณะเดียวกัน ในวันที่มีการนำผู้นำชุมชนเครือข่ายที่เข้าร่วมอบรม ได้ล้อมวงคุยกัน เด็กและเยาวชนและผู้ปกครอง โดยมีการพูดคุยกับตัวเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดจริง ทำให้ผู้นำชุมชนได้รับรู้ปัญหาและแนวทางที่จะต้องนำมาแก้ไขในชุมชนได้เป็นอย่างดีและประกอบกับ การสร้างเครือข่ายที่ได้กระทำมา ผู้ที่สมัครใจเข้ามาอบรมและเป็นอาสาสมัครผู้นำชุมชนแต่ละคนมา ด้วยใจที่พร้อมจะทำงาน อาจเนื่องมาจากเพราะสาเหตุของชุมชนที่มีปัญหา หรือครอบครัวมีปัญหาจากการกระทำผิดของคนในครอบครัวมากจน ทำให้ตนเองรู้สึกถึงความล้มเหลวของครอบครัว ตนเองนั้น น่าจะเป็นบทเรียนหรือแนวทางที่จะนำมาช่วยแก้ปัญหาให้กับชุมชนได้ การอบรมสร้างเครือข่ายแบบตัวต่อตัวให้เห็นปัญหาจริง และข้อมูลการกระทำผิดที่เกิดขึ้นในสังคมทำให้สร้างความตระหนักให้แก่ผู้นำชุมชนได้เป็นอย่างดี จากการอบรม 3 โครงการร่วมกัน ผลของการประเมินความพอใจของเด็กและเยาวชนได้รับเป็นที่น่าพอใจมากถึงร้อยละ 78

5.3.3 จากการเก็บสถิติข้อมูลคดีการกระทำผิดอาญาของเด็กและเยาวชน ของศาลเยาวชน และครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่ หลังจากนำกระบวนทัศน์ใหม่มาใช้ตั้งแต่ ปี 2549 เมื่อเดือนเมษายน จนถึงเดือนกรกฎาคม 2550 ไม่พบว่าเด็กที่ใช้กระบวนทัศน์ใหม่กระทำผิดซ้ำแต่อย่างใด แม้กระทั่งจากการให้สัมภาษณ์เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดข้อหาลักทรัพย์คือคดีลักรถจักรยานยนต์ เยาวชน 2 คน ถูกจับ และศาลนำเยาวชนทั้งสองเข้ากระบวนทัศน์ใหม่ เข้าโครงการฝึกอบรม 15 วัน และใช้วิธีการรายงานตัวต่อผู้พิพากษาสมทบพร้อมผู้ปกครองเป็นระยะนั้น

ปรากฏศาลมีคำพิพากษาให้ปล่อยตัวไปโดยมีเงื่อนไขคุมประพฤติและรายงานตัวให้ศึกษาเล่าเรียนหรือให้ประกอบอาชีพเป็นกิจลักษณะ ต่อมาเยาวชนทั้งสองคนหลังจากถูกปล่อยตัวไปแล้วได้ถูกฟ้องเข้ามาใหม่ในคดีลักษณะเดียวกัน วิธีการเหมือนกันและไปกระทำผิดด้วยกัน โดยมีกลุ่มเพื่อนเยาวชนที่มีอายุมากกว่าเป็นผู้ชักชวนให้เยาวชนกระทำผิด ซึ่งจากการถูกดำเนินคดีครั้งที่สอง เกิดจากการให้การรับสารภาพถึงการกระทำผิดที่ผ่านมา 2 ครั้ง เป็นการกระทำผิดก่อนเข้าร่วมโครงการของศาล แต่ถูกแยกฟ้องคนละคดี ในคดีที่โจทก์ฟ้องมาเป็นคดีที่สองในภายหลังศาลใช้วิธีการตามกระบวนกฤษฎีธรรมเชิงสมานฉันท์แล้ว ศาลก็ให้โอกาสปล่อยตัวทั้งสองคดี ซึ่งผลจากการกระทำผิดซ้ำอีก ตรวจสอบแล้วปรากฏว่าไม่พบการกระทำผิดซ้ำอีก

นอกจากนี้จากการให้สัมภาษณ์ของผู้ปกครองและเด็กเยาวชนให้ข้อมูลว่า มูลเหตุกระทำผิดเพราะถูกชักชวนจากกลุ่มเพื่อนที่กระทำผิด ดังนั้น จากลักษณะคดีจะเห็นได้ว่าจะเกิดจากการกระทำผิดซ้ำเพราะเด็กยังอยู่ในสภาพสังคมเดิม ที่เป็นสังคมเสี่ยง เมื่อมีการตรวจสอบถึงสาเหตุที่กระทำผิดจึงได้มีการแก้ไข โดยนำเด็กเข้าอบรมตามโครงการแล้ว เด็กหรือเยาวชนดังกล่าวก็มีได้ไป

กระทำผิดซ้ำอีก ถึงแม้การเก็บข้อมูลครั้งนี้เป็นระยะเวลาไม่นานก็ตาม แต่ก็พอสรุปว่า เด็กไม่กระทำผิดซ้ำอีก แต่จากการได้สัมภาษณ์จากเด็กและเยาวชนและผู้ปกครองที่ต้องสอดคล้องดูแลหลังปล่อย โดยมีเงื่อนไขคุมประพฤติและให้มารายงานตัวต่อผู้พิพากษาสมทบ และได้รับการชี้แนะปรึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหา ทุกขณะที่มีการรายงานตัวทำให้เยาวชนและผู้ปกครองได้คิดและปฏิบัติตามเงื่อนไข และไม่กระทำผิดซ้ำอีก ถือว่าการที่ไม่เกิดการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการทักันใหม่ นั้นเป็นผลสำเร็จที่วัดได้ในระดับหนึ่ง

5.4 การสำรวจปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการตามมาตรการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

จากการศึกษาพบว่า ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่ เริ่มนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ตามกระบวนการทักันใหม่มาใช้ในกระบวนการพิจารณามาตรการสำหรับเด็กเยาวชนที่กระทำผิด เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2549 ผลของการดำเนินงานในครั้งนี้ มีปัญหาและอุปสรรค นำมาเป็นแนวทางที่จะต้องแก้ไขและปรับปรุงรูปแบบนโยบายหรือบุคลากรที่จะต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการ เช่น ผู้พิพากษา ผู้พิพากษาสมทบ กลุ่มสหวิชาชีพ ผู้นำชุมชน ที่เป็นส่วนหนึ่งและส่วนสำคัญของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่จะทำให้งานดังกล่าวประสบความสำเร็จในระดับที่เป็นที่น่าพอใจ ดังนั้น ปัญหาและอุปสรรคที่พบจากการให้สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างแยกออกเป็นดังนี้

5.4.1 ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินงานของศาล ซึ่งมีปัญหาหลายด้านได้แก่

ก) ด้านความรู้ความเข้าใจในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบ ความรู้ความเข้าใจของผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบเกี่ยวกับการดำเนินการตามกระบวนการทักันใหม่ ยังน้อยมาก หากผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบขาดความรู้ความเข้าใจแล้ว การดำเนินการตามกระบวนการดังกล่าวจะไม่ได้ผล ซึ่งปัญหาดังกล่าวเกิดจากระบบของการย้ายผู้พิพากษาในปัจจุบัน ทำให้ผู้พิพากษาย้ายจากศาลธรรมดา มายังศาลเยาวชนได้ และย้ายจากศาลเยาวชนมายังศาลธรรมดา ทำให้ผู้พิพากษาขาดประสบการณ์ แนวคิดในการลงโทษยังเป็นแบบคดีผู้ใหญ่ บางครั้งก่อให้เกิดผลเสียหายแก่เด็กได้

ส่วนผู้พิพากษาสมทบก็เช่นเดียวกัน บางครั้งได้ผู้พิพากษาสมทบเข้ามาใหม่ ยังขาดความรู้ประสบการณ์ เกี่ยวกับเด็กยังไม่ทราบวัฒนธรรมของการเป็นผู้พิพากษา หรือบางครั้งไม่มีเวลาทุ่มเทให้กับงานช่วยเหลือเด็กอย่างจริงจัง

ดังนั้นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขก็จะต้องมีการฝึกอบรมผู้พิพากษาหรือผู้พิพากษาสมทบก่อนเข้าทำหน้าที่ ควรกำหนดเวลาให้ผู้พิพากษาศาลเยาวชนมีวาระการทำงานต่อเนื่องกัน

และต้องพิจารณาสรรหา คัดเลือกหาบุคคลที่มีความรักต่อเด็กและเยาวชน และมีความตั้งใจ สามารถเสียสละเวลาที่จะมาทำงานช่วยเหลือแก้ไขเด็กและเยาวชนจริงๆ ไม่ควรเลือกคนที่ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมเท่านั้น

ข) ด้านการสร้างเครือข่ายและความร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน NGOs และองค์กรสาธารณะต่าง ๆ กลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า การสร้างเครือข่ายยังไม่ค่อยราบรื่นมากนัก เนื่องจากการขาดแคลนงบประมาณ ขาดการประชาสัมพันธ์ และการขาดความเข้าใจของผู้พิพากษาทำให้งานสร้างเครือข่ายเป็นไปอย่างล่าช้ามาก นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับผู้ที่เข้ามาเป็นเครือข่ายของศาล ต้องมีจิตสาธารณะ ประชาชนบางส่วนยังติดอยู่กับการที่ต้องมีค่าตอบแทน เพราะเคยได้รับจากฝ่ายการเมือง จึงไม่ค่อยได้รับการตอบสนองเท่าที่ควร

นอกจากนี้การสร้างเครือข่าย ยังเป็นช่วงเริ่มต้น ยังเป็นเรื่องที่ยุ่งยาก อีกทั้งการทำงานที่ไม่ต่อเนื่องเพราะผู้พิพากษาหัวหน้าศาลที่ต้องย้ายเกือบทุกปี โดยเฉพาะศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่ นับว่าเป็นอุปสรรคที่สำคัญในการสานต่อนโยบาย การเข้าถึงชุมชน ในส่วนของเจ้าหน้าที่เองส่วนใหญ่ทำงานตามที่ผู้บริหารสั่ง แม้จะสามารถทำงานต่อเนื่องได้แต่เมื่อเปลี่ยนผู้บริหารการทำงานก็ขาดความต่อเนื่อง ความร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ ต้องเริ่มกันใหม่ นับเป็นอุปสรรคที่ทำให้งานไม่ค่อยจะราบรื่น

แนวทางแก้ปัญหา คือควรมีการปรับเปลี่ยนแนวคิดการแต่งตั้งผู้บริหารศาลเยาวชน ทุกระดับชั้นตั้งแต่ อธิบดีผู้พิพากษาและผู้พิพากษาหัวหน้าศาล ควรพิจารณาคัดสรรผู้ที่มีความรู้สามารถ และสนใจงานศาลเยาวชนและครอบครัวจริง ๆ และให้มีวาระการดำรงตำแหน่งอย่างน้อย 2 ปี เป็นอย่างต่ำ เพื่อให้การดำเนินงานการสร้างเครือข่าย ซึ่งต้องใช้เวลาปรับตัวระยะหนึ่ง สามารถดำเนินการไปได้อย่างต่อเนื่องเพราะงานจะประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับผู้บริหารคือผู้พิพากษาหัวหน้าศาล

ค) ด้านงบประมาณในการดำเนินการ ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ให้ความเห็นว่า ในการจัดประชุมสัมมนาในการให้ความรู้ความเข้าใจแก่เครือข่ายและองค์กรที่เกี่ยวข้องแต่ละครั้งศาลใช้งบประมาณค่อนข้างสูง เนื่องจากศาลเยาวชนและครอบครัวมีงบประมาณน้อย จึงมีการจัดประชุมเป็นกลุ่มใหญ่ ระยะเวลาค่อนข้างจำกัด จึงทำให้การจัดประชุมสัมมนาไม่ได้รับประโยชน์ที่เป็นไปตามเป้าหมายเท่าที่ควร

การสร้างเครือข่ายต้องใช้เงิน แต่ศาลไม่มีงบประมาณในส่วนนี้ จึงจำเป็นต้องนำเงินจากการบริจาคของผู้พิพากษาสมทบ การขยายเครือข่ายที่มากขึ้นทำให้ต้องใช้เงินจำนวนมากตามไปด้วย จึงเป็นปัญหาอุปสรรคที่สำคัญ

5.4.2 ปัญหาเกี่ยวกับผู้เสียหายที่ขาดความร่วมมือในการให้ข้อมูล เพราะกลัวการเผชิญหน้ากับจำเลยในความผิดบางประเภท เช่น ความผิดเกี่ยวกับเพศ ผู้เสียหายมีความอายจึงไม่ให้

ข้อมูล ผู้ปกครองและชุมชนต้องทำความเข้าใจกับผู้เสียหาย บางครั้งผู้เสียหายได้รับข้อมูลผิดและไม่อยากเข้าสู่กระบวนการเนื่องจากกลัวถูกกดดันให้ต้องให้อภัยหรือปรองดองกับผู้กระทำผิด ทำให้ไม่เต็มใจที่จะเข้าร่วมเจรจาทำความตกลงกับผู้กระทำผิด

นอกจากนี้การเจรจาตกลงของผู้เสียหาย ในหลักการในเรื่องการประหม่อมุมเยียวายังมีข้อจำกัดในเรื่องของประเภทของคดีตามกฎหมายของไทยเรายังไม่มีการกำหนดรูปแบบและลักษณะประเภทคดีอย่างชัดเจนว่าจะใช้ได้กับความผิดประเภทใดบ้าง

5.4.3 ปัญหาเกี่ยวกับชุมชนและครอบครัว ที่ยังมีข้อจำกัดเรื่องงบประมาณ จึงมีปัญหาในการประสานงานกับชุมชน มีบุคคลที่เป็นอาสาจำนวนมากในสังคมไทย บุคคลเหล่านี้มีความกระตือรือร้นในการอาสาสมัคร นับว่าเป็นโอกาสที่จะสร้างความสำเร็จให้แก่งานสร้างเครือข่าย ในขณะเดียวกันยังมีจุดอ่อนของการขาดการประสานอย่างต่อเนื่องของผู้บริหารศาลดังกล่าวมาแล้วข้างต้น

นอกจากนี้การสร้างควมตระหนักหรือจิตสำนึกของคนในชุมชนที่จะเข้ามาให้ความร่วมมือในโครงการต่าง ๆ การสร้างเครือข่ายของศาลจะต้องตรวจสอบบุคคลที่จะเป็นเครือข่ายชุมชน ซึ่งจะต้องเป็นบุคคลที่มีจิตใจเข้าใจเด็กและเยาวชน ต้องการแก้ไข ช่วยเหลือ บำบัดเด็กและเยาวชนอย่างจริงจัง หากเครือข่ายขาดจิตสำนึกในส่วนนี้ ประโยชน์ที่ได้รับจากเครือข่ายจะน้อยมาก และไม่สามารถแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนอย่างแท้จริง การสร้างจิตสำนึกให้แก่ประชาชนต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง ความตระหนักของจิตสำนึกในชุมชนในการสร้างความร่วมมือ ในสังคมปัจจุบันที่มีการแข่งขันสูงคนส่วนใหญ่จะยังขาดเรื่องจิตสำนึกโดยมองผ่านไป เมื่อยังไม่กระทบกับตนเองก็จะไม่ให้ความสนใจ

หน่วยงานบางหน่วยงานมีจิตสำนึกดี เช่น โรงพยาบาลหรือศูนย์ฝึกอบรมของเอกชน บางแห่ง ในส่วนของชุมชนหากผู้นำชุมชนเป็นผู้นำความรู้ไปแจ้งแก่ประชาชนและปลูกจิตสำนึกที่ดี การทำงานร่วมกันในชุมชนก็จะเป็นผลสำเร็จ

ในส่วนความร่วมมือของพ่อแม่ผู้ปกครอง ปัจจุบันบิดามารดาผู้ปกครองยังขาดความรู้ความเข้าใจในการดูแลเด็กและเยาวชน บางครั้งจะแสดงออกว่ารักและปกป้องเด็กมากเกินไป เพื่อต้องการช่วยเด็กและเยาวชน

ปัญหาความร่วมมือของพ่อแม่ผู้ปกครองส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือกับศาลด้วยดีในการปฏิบัติตามข้อกำหนดของศาล แต่มีปัญหาอุปสรรคคือเรื่องความยากจนของพ่อแม่ผู้ปกครองในการเดินทางมาศาลแต่ละครั้งนั้นทำให้พ่อแม่เด็กต้องขาดงาน ขาดรายได้ เป็นผู้หาเช้ากินค่ำ บางครั้งไม่สามารถกับการเดินทางเพราะอยู่ในที่ห่างไกล บนภูเขา รถโดยสารมีจำกัดเที่ยวไปและกลับ ไม่สามารถ

เดินทางไปกลับได้ภายในวันเดียว ทำให้ต้องเสียเวลาไปถึง 2 วัน ในการรายงานตัวต่อศาลแต่ละครั้ง เป็นอุปสรรคแก่เวลานัดของศาล เป็นเหตุให้ผู้ปกครองไม่ยอมมาศาล

ปัญหาอีกประการหนึ่ง พ่อแม่บางคนรักลูก มักจะบอกข้อเท็จจริงไม่ตรงความจริงเพื่อต้องการช่วยเหลือลูก เช่น ถ้ามาร้องการเสพยา พ่อแม่มักจะยืนยันให้ลูกว่าเลิกแล้วทั้งที่ลูกยังเสพยาอยู่

ปัญหาการไม่มีเวลาของพ่อ แม่ที่สังเกตส่วนใหญ่เด็กที่กระทำผิดจะมากับแม่ ทำให้เห็นว่าพ่อไม่ค่อยจะให้ความร่วมมือกับศาล ทำให้เด็กหรือเยาวชนยังมีความคิดเห็นห่างกับพ่อ ผู้ปกครองบางรายมีความละเอียดที่ลูกทำผิดจึงไม่ค่อยมาศาล มักจะให้พี่หรือญาติมาแทน เป็นต้น

5.5 การอภิปรายผล

เด็กหรือเยาวชนได้รับการยอมรับกันในระดับสากลว่าเป็นผู้ที่ต้องได้รับการรับรองและคุ้มครอง และเพื่อการพัฒนาเด็กหรือเยาวชนทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญาให้เจริญรอบด้านเต็มศักยภาพ และไม่มีทางเลือกปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติ ศาสนา สถานะทางสังคม วรรณะ เพศ และสีผิวใด ด้วยการผนึกกำลังร่วมกันของทุกสถาบันในโลก ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Right of the Child) ได้กำหนดสิทธิพื้นฐานของเด็กไว้ 4 ประการ คือ

1) สิทธิในการอยู่รอด (Right of Survival) ได้แก่ โดยมีสิทธิในการมีชีวิตรอด ได้รับการมีโภชนาการที่ดี ได้รับการเอาใจใส่จากครอบครัวและสังคม ได้รับการบริการด้านสุขภาพ ให้ทักษะชีวิตที่ถูกต้อง การให้ที่อยู่อาศัยและการเลี้ยงดู เป็นต้น

2) สิทธิในการปกป้องคุ้มครอง (Right of Protection) ได้แก่ การคุ้มครองจากการเลือกปฏิบัติ การล่วงละเมิด การทำร้าย การกลั่นแกล้งรังแก การถูกทอดทิ้งละเลย การลักพาตัว การใช้แรงงานเด็ก ความยุติธรรมแก่ผู้เยาว์ และการเอาผิดเอาเปรียบทางเพศ เป็นต้น

3) สิทธิในการพัฒนา (Right of Development) เด็กต้องได้รับการศึกษาทั้งในและนอกระบบ การเข้าถึงข่าวสารที่เหมาะสม มีเสรีภาพในความคิด มโนธรรม และศาสนา พัฒนาบุคลิกภาพ ทั้งทางสังคมและจิตใจ นอกจากนี้ต้องได้รับการพัฒนาทางด้านร่างกาย

4) สิทธิในการมีส่วนร่วม (Right of Participation) ให้เด็กได้มีโอกาสแสดงทัศนะ มีเสรีภาพในการติดต่อข่าวสารข้อมูล มีบทบาทในชุมชน แสดงความคิดเห็นในเรื่องที่มีผลกระทบต่อนัก

เนื่องจากสิทธิเด็กและเยาวชนเป็นสิทธิสากล (Universal Right) และเป็นสิทธิเด็ดขาด (Absolute Right) ประเทศต่างๆที่เป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ รวมทั้งประเทศไทย ได้ยอมรับหลักการดังกล่าว โดยมีการบัญญัติรับรองสิทธิเด็กไว้ในรัฐธรรมนูญ เช่น ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 บัญญัติไว้ในมาตรา 53 วรรคแรกว่า “เด็ก เยาวชน และ

บุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐ จากการใช้ความรุนแรง และการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม” และในวรรคที่สองว่า “เด็กและเยาวชนซึ่งไม่มีผู้ดูแล มีสิทธิได้รับการเลี้ยงดูและการศึกษาอบรมจากรัฐ ทั้งนี้ตามกฎหมายบัญญัติ”

นอกจากนี้สิทธิดังกล่าวมีการบัญญัติรับรองไว้ในร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งระหว่างการลงประชามติของประชาชน ได้มีการบัญญัติรับรองสิทธิของเด็ก เยาวชนและครอบครัว ไว้มากกว่าเดิมอีก ตามมาตรา 52 บัญญัติว่า “เด็กและเยาวชน มีสิทธิในการอยู่รอด และได้รับการพัฒนาทั้งร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ตามศักยภาพในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ

เด็ก เยาวชน และสตรี และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับการคุ้มครองจากรัฐให้ปราศจากการใช้กำลังรุนแรง และการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม ทั้งมีสิทธิได้รับการบำบัดฟื้นฟู ในกรณีที่มีเหตุดังกล่าว

การแทรกแซงและการจำกัดสิทธิสิทธิเด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัวจะกระทำมิได้ เว้นแต่จะอาศัยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เพื่อสงวนรักษาไว้ซึ่งสถาบันในครอบครัว หรือประโยชน์สูงสุดของบุคคลนั้น

เด็กและเยาวชนซึ่งไม่มีผู้ดูแลมีสิทธิได้รับการเลี้ยงดู การศึกษาอบรมที่เหมาะสมจากรัฐ”

จะเห็นได้ว่า การรับรองและคุ้มครองเด็กได้รับการยอมรับเป็นการทั่วไป ประเทศไทยได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศไว้ และถือเป็นนโยบายของรัฐบาลเกือบทุกสมัยที่ให้ความสำคัญแก่เด็กและเยาวชน อันถือเป็นนโยบายสาธารณะของรัฐบาลที่กำหนดมาเพื่อประชาชน โดยเฉพาะที่เป็นเด็กและเยาวชน นอกจากนี้หน่วยงานของรัฐก็รับนโยบายเหล่านี้ ออกมาปฏิบัติ ศาลเยาวชนและครอบครัว ก็เป็นหน่วยงานของรัฐหน่วยงานหนึ่งที่มีหน้าที่ในการให้บริการสาธารณะเพื่อคุ้มครองรับรองสิทธิของเด็กดังกล่าว

แนวความคิดการพัฒนาเกี่ยวกับแนวทางแก้ไข ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดของ ไทย เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2494 มีการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนเป็นครั้งแรกตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ.2494 ต่อมา มีการปรับปรุงแนวทางในการแก้ไขปัญหาคดีเด็กและเยาวชนให้ดีขึ้น โดยเห็นว่าปัญหาเด็กกระทำความผิดมาจากปัญหาของครอบครัว จึงได้จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวขึ้น ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534

ต่อมาในปี พ.ศ.2549 ศาลยุติธรรมได้เล็งเห็นความสำคัญในการแก้ปัญหาคดีเด็กและเยาวชน ให้ได้รับความคุ้มครองอย่างเสมอภาคทุกท้องที่ ได้จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวขึ้นทุกจังหวัดทั่วประเทศ และนำกระบวนการทศน์ใหม่มาใช้เพื่อต้องการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชน แบบ

บูรณาการ โดยนำแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ ให้ทุกภาคส่วนของสังคม ร่วมกันแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนอย่างจริงจัง

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าแม้ตัวแนวทางในการแก้ไขปัญหาลูกและเยาวชนไม่ว่าในประเทศ ไทยหรือต่างประเทศก็ได้มีการพัฒนาทางกฎหมายหรือแนวคิดไปในแนวทางเดียวกันที่มุ่งจะแก้ไข ปัญหาของเด็กและเยาวชนตามแนวทางของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่เหมาะสมและ สามารถนำมาแก้ไขปัญหาลูกและเยาวชนได้ตรงตามสาเหตุและได้ผลอย่างยั่งยืน

เห็นได้ว่ากระบวนการกระทำความผิดของเด็กในปัจจุบันมีความซับซ้อนและรุนแรง มากขึ้น เกิดจากปัจจัยหลายประการ เช่น ความบกพร่องทางร่างกายและจิตใจของเด็ก หรือภาวะทาง เศรษฐกิจ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีหลายสาเหตุ (The Multiple Factor of Causality) ที่เชื่อว่า การ กระทำความผิดของบุคคลมิได้เกิดขึ้นจากสาเหตุใดสาเหตุหนึ่งเพียงสาเหตุเดียวแต่เกิดขึ้นจากหลาย สาเหตุทั้งทางด้านชีววิทยาและทางด้านสังคม โดยเฉพาะทางด้านสังคมจะมีอิทธิพลมากกว่า นัก อาชญาวิทยาปัจจุบันตั้งข้อสังเกตว่า เด็กที่กระทำความผิดมักจะเป็นเด็กที่พบเห็นแต่การกระทำที่ไม่ ถูกต้องที่คอยเลี่ยมสอนให้เขากระทำความผิดเรื่อยไป ชีวิตที่อดอยากยากแค้นหรือผิดหวัง ขาดความ อบอุ่น ซึ่งจะช่วยเหลือหลอมเขาให้มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อเพื่อนร่วมโลกและปลูกฝังค่านิยม ที่ผิดๆ ให้แก่เขา นอกจากนี้ความกดดันต่างๆ และความทุกข์ทรมานที่เขาได้เป็นประจำ อาจทำให้เขาเกิด ความบกพร่องทางจิตใจและกระทำความผิดลงไปได้ง่ายขึ้น (Taft, Donald R., 1956) และ สอดคล้องกับงานวิจัยของกุลชลี สุกัญหะเหตุ ที่กล่าวถึงสาเหตุของการกระทำความผิดของเด็กว่าเกิดจาก หลายสาเหตุดังกล่าวข้างต้น

ปัจจุบันเด็กและเยาวชนถูกชักนำให้ตกเป็นเหยื่อของกระบวนการอาชญากรรมและเป็น เครื่องมือของการกระทำความผิด เช่น การใช้เด็กค้าชีวิตเถื่อน การชักชวนให้เด็กเสพยาเสพติดแล้วพัฒนา หรือชักชวน บังคับ ให้เป็นผู้จำหน่ายยาเสพติดเสียเอง โดยกระบวนการค้ายาเสพติด จึงเป็นการ กระทำความผิดที่ซับซ้อนที่ยากจะแก้ไขเยียวยาได้โดยกระบวนการยุติธรรมที่เป็นอยู่ในอดีต

นอกจากนี้แนวทางในการกำหนดวิธีการแก้ไขการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน มีการ พิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบมากกว่าเดิม ดังจะเห็นได้จากการกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้ง ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 78 ที่บัญญัติว่า “ในการพิจารณาคดีที่เด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลย ให้ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว ถือว่าอายุ ประวัติ ความประพฤติดีปัญหา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ และ ฐานะของจำเลย ตลอดจนสิ่งแวดล้อมทั้งปวงเกี่ยวกับจำเลย และของบิดามารดาผู้ปกครอง หรือ บุคคลที่จำเลยอาศัยอยู่ หรือบุคคลที่ให้การศึกษา หรือให้ทำการงาน หรือมีความเกี่ยวข้องเป็น ประเด็นที่จะต้องพิจารณาด้วย” และในมาตรา 82 บัญญัติว่า

“ในการพิจารณาและพิพากษาคดีที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ให้ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กหรือเยาวชนซึ่งควร จะได้รับการฝึกอบรม สั่งสอนและสงเคราะห์ให้กลับตัวเป็นพลเมืองดียิ่งกว่าการที่จะลงโทษ และในการพิพากษาคดีนั้นให้ศาลคำนึงถึงบุคลิกลักษณะ สุขภาพ และภาวะแห่งจิตของเด็กหรือเยาวชน ซึ่งแตกต่างกันเป็นคน ๆ ไป และลงโทษหรือเปลี่ยนโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กหรือเยาวชนให้ เหมาะสมกับตัวเด็กหรือเยาวชน และพฤติการณ์เฉพาะเรื่อง แม้เด็กหรือเยาวชนนั้นจะได้กระทำความผิดร่วมกัน”

ศาลเยาวชนและครอบครัวจึงตระหนักถึงภาระหน้าที่ดังกล่าว จึงกำหนดวิธีการบริหารจัดการคดีโดยกำหนดเป็นกระบวนการทศน์ใหม่ โดยนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว ผู้วิจัยได้ทำการศึกษานำกระบวนการดังกล่าวมาใช้ในศาล เยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่ โดยศึกษากระบวนการจัดการ ปัญหาอุปสรรค ผลสำเร็จ ของการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ โดยจากออกแบบสัมภาษณ์บุคคลากรที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ผู้พิพากษา ผู้พิพากษาสมทบ กลุ่มสหวิชาชีพ และเด็กเยาวชนและผู้ปกครอง ซึ่งผล การศึกษามีประเด็นที่น่าสนใจที่จะนำมาวิเคราะห์ดังนี้

ผลการศึกษาเกี่ยวกับทัศนะของผู้ที่เกี่ยวข้องต่อหลักการพื้นฐานของกระบวนการยุติธรรม เชิงแก้แค้นทดแทนกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้พิพากษา ผู้พิพากษาสมทบ กลุ่มสหวิชาชีพ ผู้ปกครองเด็กและ เยาวชน ขกเว้นนักจิตวิทยา มีแนวคิดในเชิงบวกต่อกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และไม่ ค่อยเห็นด้วยที่มีการนำวิธีการดำเนินคดีตามแนวทางของกระบวนการยุติธรรมเชิงแก้แค้นทดแทน มาใช้กับการดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชนกระทำความผิด เพราะที่ผ่านมา ไม่สามารถแก้ไขปัญหาคดีได้ จึง มีความเห็นว่าจะน่าจะมีการปรับเปลี่ยนวิธีการใหม่ โดยนำวิธีการของกระบวนการยุติธรรมเชิง สมานฉันท์มาใช้

ผลการวิจัยดังกล่าวจะเห็นว่ามีความสอดคล้องกับประเทศที่พัฒนาแล้ว ได้เลือกนำมาใช้ เพราะไม่แน่ใจว่าวิธีการตามกระบวนการทศน์ดั้งเดิมคือกระบวนการทศน์และทฤษฎีแบบแก้แค้นทดแทน ที่ใช้มา มองผู้กระทำความผิดหรืออาชญากรเป็นเรื่องส่วนบุคคล เป็นเพราะคนๆ นั้นเลือกที่จะกระทำความผิด ก็ต้องรับผิดชอบการกระทำความผิดของตน การ ลงโทษก็เพื่อแก้แค้นเท่านั้น แก้แค้นเพราะคนทำผิด เลือกที่จะทำผิดเอง ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากกระบวนการทศน์ แบบแก้แค้นทดแทน (Retributive Justice) จึงมองว่า เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นก็ต้องหาคำตอบว่า ทำผิดกฎหมายข้อใด ใครเป็นคนทำผิดกฎหมาย และจะลงโทษกระทำความผิดอย่างไร และการลงโทษก็

เป็นการทำให้เกิดความทุกข์ ความเจ็บปวด ข้อสงสัยที่เกิดขึ้นคือ ความยุติธรรมคืออะไร การลงโทษเพื่อให้ผู้กระทำผิดได้รับความทุกข์ ความเจ็บปวด สามารถสร้างความยุติธรรมได้แล้วหรือ ซึ่งเป็นการยากที่จะตอบคำถามนี้

นอกจากนี้ในสถิติอาชญากรรมและการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นในสังคมของประเทศที่ใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงแก้แค้นทดแทนได้อย่างชัดเจน เช่น ประเทศไทยที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่าผู้กระทำผิดทางอาญาเพิ่มมากขึ้น ทั้งในระดับที่เป็นเด็ก เยาวชนหรือผู้ใหญ่ก็ตาม

ดังนั้นกระบวนการทศน์ของความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จึงถูกพัฒนาขึ้นมาใช้โดยมีการเปลี่ยนแนวคิดและวิธีคิดที่มีต่ออาชญากรรมและการตกเป็นเหยื่อ ผู้เสียหาย จากเดิมที่มองว่าอาชญากรรมเป็นการกระทำที่ต่อต้าน เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐ รัฐต้องเข้ามาดำเนินการ เหยื่อ ผู้เสียหายไม่มีส่วนในกระบวนการ แต่ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มองว่า อาชญากรรมเป็นการกระทำที่ต่อต้าน เป็นปฏิปักษ์ระหว่างบุคคลต่อบุคคล ระหว่างผู้กระทำผิดและเหยื่อ ผู้เสียหาย

ดังนั้น ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงมุ่งแก้ปัญหาความขัดแย้ง โดยให้ผู้กระทำผิดได้แสดงความรับผิดชอบในการกระทำของเขาและให้ความช่วยเหลือ บรรเทาผลร้ายแก่เหยื่อ ผู้เสียหาย โดยมีเป้าหมายสุดท้ายอยู่ที่ให้ผู้กระทำผิดรู้สึกรู้สึกว่าปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ยุติ แต่ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ก็ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดด้วยหลักการยอมรับ ให้มีการยอมรับและการบูรณาการ เขาเหล่านั้นเข้าสู่ชุมชนด้วยการปรับพฤติกรรมเขาให้เป็นผู้ที่เคารพกฎหมาย ความยุติธรรมตามแนวทางของความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงได้มาจากการที่ผู้เกี่ยวข้องได้พูดคุยกันและทำข้อตกลงร่วมกัน

การศึกษากลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเห็นว่า ในการแก้ไขปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนนั้นจำเป็นต้องศึกษาถึงสาเหตุของการกระทำผิดของเด็กเสียก่อนว่ามีสาเหตุมาจากอะไร ซึ่งส่วนมากจากสาเหตุของครอบครัว และสภาพแวดล้อมและเศรษฐกิจซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกุลชลี สุกัณห์เกตุ และผู้ที่ทำการศึกษาวิจัยที่ผ่านมาหลายท่านที่พบว่าสาเหตุการกระทำผิดของเด็กมาจากปัญหาเหล่านั้น เมื่อพบสาเหตุของการกระทำผิด ในกระบวนการแก้ไขปัญหการกระทำผิดของเด็ก ด้วยวิธีการนำกระบวนการยุติธรรมแบบแก้แค้นทดแทนมาใช้กับเด็กและเยาวชนในทุกกรณีนั้นจึงไม่ใช่เป็นวิธีการที่ถูกต้อง ยกเว้น การกระทำผิดรุนแรง หรือกระทำผิดซ้ำ การกระทำผิดร้ายแรงบางประเภทเช่น การค้ายาเสพติด ปล้นจี้ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาครั้งนี้มีนักจิตวิทยา พนักงานอัยการ และเจ้าหน้าที่ตำรวจ ไม่ค่อยเห็นด้วยนักกับวิธีการตามกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยเฉพาะ นักจิตวิทยาที่เน้นย้ำว่า กระบวนการแบบแก้แค้นทดแทน ยังจำเป็นต้องนำมาใช้ ความคิดเห็นดังกล่าวของนักจิตวิทยาจึงเป็นเรื่องน่าคิดว่า เป็นเพราะเหตุใด

ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นผู้หนึ่งที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านคดีของเด็กและเยาวชนมา มีความคิดว่าอาจเป็นเพราะ นักจิตวิทยาท่านนี้มีมุมมองต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด โน้มเอียงไปในแง่ลบมากเกินไป ซึ่งอาจเป็นเพราะได้พบกับปัญหาการกระทำผิดของวัยรุ่นไทยในยุคปัจจุบัน ที่นับวันจะมีพฤติกรรมที่รุนแรง ก้าวร้าว และเป็นผู้ก่ออาชญากรรมร้ายแรง เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งถ้าหากจะพิจารณาถึงสาเหตุแห่งพฤติกรรมเหล่านั้นอย่างเข้าใจแล้ว จะพบว่าสาเหตุที่สำคัญ ที่ทำให้วัยรุ่นไทยมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม คือสภาพสังคม เศรษฐกิจและครอบครัวทั้งสิ้น

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความคิดว่าเป็นส่วนของกระบวนการที่แก้ไขเด็กและเยาวชน สมควรนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้แก้ไข เพราะการกระทำผิดของเด็กส่วนใหญ่ไม่ได้เกิดจากกมลสันดานเป็นโจร แต่เกิดเพราะการด้อยวุฒิภาวะ สติปัญญา การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงเน้นการแก้ไขที่ตัวเด็ก ครอบครัว และยังให้ความสำคัญกับเหยื่อหรือผู้เสียหาย นอกจากนี้ยังมีชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมป้องกัน แก้ไข ฟื้นฟู ให้เด็กและเยาวชนกลับตัวกลับใจเพื่อให้เป็นพลเมืองดีของชาติต่อไป ในบางคดีมีความจำเป็นต้องมีการประชุมกลุ่มครอบครัวหรือประชุมกลุ่มเยาวชน ด้วย สอดคล้องกับหลักของทฤษฎีอาชญาวิทยา แนวสันติวิธีที่นำเสนอไว้โดย Pepinsky & Quinney (1991) และ John R. Fuller

อย่างไรก็ตาม การแก้ไข ฟื้นฟู ผู้กระทำผิด โดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ นับว่าเป็นแนวคิดใหม่ที่นำมาใช้แบบบูรณาการ นอกจากเน้นการแก้ไขตัวจำเลยแล้ว ยังทำควบคู่ไปกับการดูแลผู้เสียหายหรือเหยื่อ กับให้กลุ่มเครือข่ายที่เป็นสหวิชาชีพเข้ามาดูแล และบางครั้งยังต้องให้ประชาสังคมเข้าช่วยเหลือด้วย ไม่ได้ปล่อยให้ผู้กระทำความผิดถูกแก้ไขอย่าง โดดเดี่ยว เพราะการแก้ไข ปัญหาความขัดแย้ง การแก้ไข ฟื้นฟู จะประสบความสำเร็จได้ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาค ส่วน ในสังคมที่ต้องร่วมกันสร้างและต้องกระทำในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นระดับชาติ ภูมิภาคหรือท้องถิ่น ชุมชน ก็ตาม

ในส่วนของแนวทางในการแก้ไขเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดโดยมุ่งเน้นถึงความต้องการ และการมีส่วนร่วมของผู้เสียหาย ชุมชนและผู้ต้องหาตามกระบวนการทศน์ใหม่ของศาลเยาวชนและครอบครัวซึ่งผลจากการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยกับการแก้ไขปัญหาคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดโดยมุ่งเน้นไปที่ความต้องการของผู้เสียหาย ผู้ต้องหา และชุมชน เพราะการแก้ไขปัญหาคดีการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนในรูปแบบบูรณาการตามแนวคิดของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ไม่ได้มีการแยกส่วนในการแก้ไขเหมือนในอดีตที่มุ่งไปที่จำเลยหรือผู้ต้องหาเท่านั้น เพราะในปัจจุบันมีการยอมรับในหลักการดังกล่าวแล้วว่า เหยื่อเป็นบุคคลที่กระบวนการยุติธรรมของไทยหลงลืมมาเป็นเวลานาน เหยื่อหรือผู้เสียหายจะปรากฏตัวต่อหน้าศาลเมื่อมีการสืบพยาน ส่วนใหญ่มักจะปรากฏตัวอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวน บางครั้งอาจประจันหน้ากับผู้ต้องหาหรือ

ผู้กระทำผิด โดยที่เหยื่อเองไม่อาจปฏิเสธได้ บางครั้งการสอบถามข้อเท็จจริงจากผู้เสียหาย เจ้าพนักงานของรัฐหรือแม้แต่ทนายความมักใช้คำถามที่ยังเป็นการตอกย้ำความเจ็บปวดที่ตนเองได้รับ กระบวนการยุติธรรมแบบเดิมไม่ได้คุ้มครองในจุดนี้ ส่วนใหญ่กฎหมายที่ออกมา ก็เป็นการคุ้มครองผู้ต้องหาหรือจำเลยเสียเป็นส่วนใหญ่

เมื่อกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้ให้ความสำคัญแก่เหยื่อหรือผู้เสียหายให้ได้รับการเยียวยาที่ร่างกาย จิตใจ และทรัพย์สิน การเลือกใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวหรือการประชุมกลุ่มเหยื่อ ก็เป็นทางออกที่ดีของกระบวนการเชิงสมานฉันท์ ก็ย่อมเป็นแนวทางใหม่ที่สอดคล้องกับความเห็นของ Susan Sharp (1998) ที่ให้เหยื่อเป็นศูนย์กลางของการกระทำผิด โดยมีแนวคิดที่น่าสนใจว่า เหยื่ออาชญากรรมต้องเป็นผู้กำหนดว่า อันตรายที่ตนได้รับคืออะไร และมีการชดเชยเยียวยาที่เหมาะสม สำหรับตนควรเป็นขนาดไหน อย่างไร ในขณะที่ชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมเรียกร้องความรับผิดชอบจากผู้กระทำผิดด้วย โดยให้การสนับสนุนผู้เสียหาย และช่วยสร้างโอกาสให้ผู้กระทำผิด ได้แก้ไข ฟื้นฟู ตนเองไปในขณะเดียวกัน

นอกจากนี้การที่ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่ ได้นำแนวคิดของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มาใช้เป็นหลักในการกำหนดกระบวนการทศน์ใหม่ของศาล เพื่อนำมาใช้ในการบริหารจัดการคดีของเด็กและเยาวชน โดยมีเป้าหมายที่สำคัญคือ ต้องการสร้างความยุติธรรมและทำให้ผู้กระทำผิดเกิดความสำนึกผิดและรู้จักรับผิดชอบสิ่งที่ตนได้กระทำไป

ดังนั้นการที่ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่ ได้นำวิธีการของยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาปรับใช้นั้น ผู้วิจัยมีมุมมองว่า เป็นการตัดสินใจเลือกวิถีทางที่ถูกต้องอย่างยิ่ง เพราะเป็นไปตามหลักคิดของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่ Howard Zehr (1990) ได้เสนอไว้ว่า การที่จะพิจารณาว่า ความยุติธรรมเกิดขึ้นจริงหรือไม่ สิ่งที่น่าจะนำมาใช้เป็นตัวชี้วัดคือ

- 1) ความต้องการของผู้เสียหายได้รับการตอบสนอง
- 2) ผู้กระทำผิดได้แสดงความรับผิดชอบ ด้วยการปฏิบัติตามพันธะผูกพัน ที่ผ่านการพูดคุยกัน และทำข้อตกลงร่วมกันไว้
- 3) คู่กรณีมีความปรองดองกัน เพราะได้ผ่านการฟื้นฟูความสัมพันธ์ โดยอาศัยความช่วยเหลือเกื้อกูล จากชุมชน สังคม ภาคเอกชน

ดังนั้นกระบวนการที่ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่ นำมาใช้ จึงเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการแก้ไข ฟื้นฟู เยียวยา เด็กและเยาวชนได้อย่างดีในอนาคต

ผลการศึกษาระดับความสำเร็จที่ได้รับจากการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตามกระบวนการทศน์ใหม่ของศาลเยาวชนและครอบครัวมาใช้ในการบริหารจัดการคดีในศาลเยาวชน

และครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีการนำมาใช้เป็นรูปธรรมอย่างจริงจัง เมื่อเดือนเมษายน 2549 ซึ่งเริ่มแรกของนากะบวนการดังกล่าวมาใช้ การที่จะทำได้ผลก็ต้องสร้างองค์ความรู้ให้แก่บุคลากรในศาลได้แก่ ผู้พิพากษา ผู้พิพากษาสมทบ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน และการจัดองค์กรภายในให้ทราบถึงภารกิจและความรับผิดชอบในแต่ละงานของเจ้าหน้าที่ แบ่งงานให้เหมาะสมกับคน การดำเนินงานเหล่านี้ต้องใช้ระยะเวลาในการปรับเปลี่ยน อย่างไรก็ตามหลังจากที่ได้ดำเนินการผ่านไปประมาณ 1 ปี ได้เห็นความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ไม่ว่าในด้านมีความรู้ของบุคลากรและความร่วมมือทำงานของทุกภาคส่วน เป็นไปในทางที่ดีขึ้นมาก เพราะการทำงานเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนนั้น เป็นที่ยืนยันได้ว่า ไม่มีหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งสามารถแก้ไขปัญหาได้เพียงองค์กรเดียว จำเป็นจะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของสังคม ไม่ว่าหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงคือ ศาล หรือแม้กระทั่งองค์กรภาคเอกชน

ความสำเร็จนี้อาจไม่มีตัวชี้วัดที่แน่นอนเป็นตัวเลขที่ชัดเจน แต่จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องทั้งหมดให้ความเห็นว่า การกระนากะบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในศาลเยาวชนนั้น บุคคลทั้งหมดเห็นด้วย และเห็นว่า มีผลสำเร็จอยู่ในขั้นที่น่าพอใจมาก จากการตรวจสอบของผู้วิจัยในเรื่องการกระทำผิดซ้ำของเด็กเยาวชน ซึ่งหลังจากที่ผ่านการแก้ไขไปแล้ว ยังไม่ปรากฏมีการกระทำผิดซ้ำมาที่ศาลอีก และจากการที่มีการสัมภาษณ์ผู้ปกครองและเด็กที่รายงานตัวได้รับข้อมูลว่า เด็กได้รับการแก้ไขในแนวทางที่ดีขึ้น เด็กเชื่อฟังพ่อแม่หรือญาติ ตัวผู้ปกครองเองก็ได้รับการอบรมสั่งสอนจากผู้พิพากษาสมทบช่วยแนะแนวทางในการดูแลเด็ก พบว่าเป็นผลที่น่าพอใจอย่างยิ่ง

นอกจากนี้จากการที่นากะบวนทัศน์มาใช้ ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่ ได้มีการจัดโครงการต่างๆ เช่น การทำโครงการรัฐ-ราษฎร์ร่วมใจพัฒนาเยาวชนเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จุลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี โครงการค่ายผู้นำเยาวชนกลับคืนสู่ชุมชน และโครงการสร้างเครือข่ายพิทักษ์เด็ก เยาวชนและครอบครัวในชุมชนเพื่อการป้องกันแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ส่งเสริมพัฒนาเด็กเยาวชนและครอบครัว โดยการนำเด็กและเยาวชนที่ศาลใช้กระบวนทัศน์ใหม่ เข้าค่ายร่วมกับเด็กในสถานพินิจและศูนย์ฝึกและอบรม เป็นเวลา 15 วัน โดยฝึกฝนทักษะการใช้ชีวิต เศรษฐกิจพอเพียง ค่าธรรมมะ และครอบครัวสัมพันธ์ มีการจัดเก็บข้อมูลเพื่อติดตามผลสำเร็จของการจัดกิจกรรม มีการออกแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เด็กเยาวชน ผู้ปกครอง และเครือข่ายชุมชน จากการตอบแบบสอบถามเด็กและเยาวชน ร้อยละ 75.58 เห็นว่าโครงการมีประโยชน์มากที่สุด เพราะการอบรมทำให้เด็กหรือเยาวชน รับผิดชอบมากขึ้น ช่วยเหลือตนเองดีขึ้น มีพฤติกรรมที่ดีขึ้น มีความเข้มแข็งอดทน กริยามารยาทดีขึ้น ปรับตัวเข้ากับคนอื่นดีขึ้น และเห็นสิ่งที่ตนเองทำผิด (หนังสือสรุปโครงการศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่, 2550)

จากผลการดำเนินงานของศาลที่กล่าวมาข้างต้น ที่ประสบความสำเร็จได้เป็นเพราะได้รับความร่วมมือจากองค์กรเอกชน เช่น สโมสรต่างๆ องค์กรส่วนท้องถิ่น มาช่วยสนับสนุนในเรื่องเงินทุน การทำอย่างต่อเนื่องจะทำให้การแก้ไขเด็กและเยาวชนบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ได้

แต่จากการศึกษาปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการตามมาตรการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เพื่อการป้องกัน แก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดกฎหมายของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่ ที่ผ่านมา ผลจากการศึกษาโดยได้รับจากกลุ่มตัวอย่างและจากที่ผู้วิจัยได้เข้าร่วมโครงการต่าง ๆ ของศาลในฐานะเป็นเครือข่ายชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ ระยะเวลาหนึ่ง พบว่าปัญหาที่สำคัญมากที่สุด คือ เรื่องการสนับสนุนอย่างจริงจังของผู้บริหารระดับสูงของศาล และด้านงบประมาณ ที่นำมาใช้ในการดำเนินงาน ซึ่งจำเป็นต้องใช้ในทุกละดับของการดำเนินงาน นับตั้งแต่ ในการจัดประชุมสัมมนา ในการให้ความรู้ความเข้าใจแก่เครือข่ายและองค์กรที่เกี่ยวข้องแต่ละครั้งศาลจำเป็นต้องใช้งบประมาณค่อนข้างสูง จึงจำเป็นต้องมีการจัดประชุมเป็นกลุ่มใหญ่ และให้ระยะเวลาค่อนข้างจำกัด จึงทำให้การให้ความรู้ การแก้ไขปัญหามิได้รับประโยชน์ที่เป็นไปตามเป้าหมายเท่าที่ควร

นอกจากนี้ การขาดงบประมาณที่พอเพียง ยังเป็นปัญหาของการสร้างเครือข่าย การประสานความร่วมมือจากครอบครัว ชุมชน อย่างมากอีกด้วย แม้ศาลเยาวชนและครอบครัวจะพยายาม ขอความร่วมมือจากองค์กรเอกชน สโมสร มูลนิธิ สมาคม บริษัทเอกชน หรือแม้แต่ผู้พิพากษาสมทบบางรายที่มีฐานะพอช่วยเหลือได้ จะมีการบริจาคสมทบจำนวนหนึ่ง แต่ก็ยังไม่เพียงพอต่อการดำเนินโครงการต่าง ๆ

จากสภาพปัญหาที่ได้จากการศึกษานี้ ถือว่าเป็นปัญหาที่เกิดจากระบบการบริหารราชการไทยโดยทั่วไป ไม่ใช่เกิดเฉพาะกับงานในกิจการของศาลเยาวชน ๆ เท่านั้น เพราะที่ผ่านมานักงานภาครัฐ โดยผู้บริหารระดับสูงจะเป็นผู้กำหนดยุทธศาสตร์ นโยบาย โครงการต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพงานของหน่วยงาน แต่ในทางปฏิบัติ มักไม่ค่อยให้การสนับสนุน ด้านงบประมาณอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนงบประมาณที่จะนำมาใช้ดำเนินงาน

ในกรณีปัญหาของการดำเนินงานของศาลเยาวชนและครอบครัว ก็เช่นเดียวกัน ดังนั้น ศาลยุติธรรมและกระทรวงยุติธรรม ควรให้ความสำคัญ กับโครงการแก้ไข พื้นฟู เยียวยา เด็กและเยาวชนซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญยิ่งของประเทศ โดยการให้การสนับสนุนอย่างจริงจังในด้านงบประมาณ เพื่อให้การบริหารจัดการคดีเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ในแนวยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย

นอกจากนี้ จุดเริ่มต้นของการสร้างความสมานฉันท์ต้องสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับฝ่ายผู้เสียหาย ผู้ปกครอง ชุมชนสังคมให้เข้าใจสิ่งที่กำลังทำอยู่ หากผู้เสียหายไม่เต็มใจแล้ว กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ย่อมไม่เกิด แต่ที่ผ่านมาการเจรจาตกลงของผู้เสียหาย ในหลักการในเรื่องการประชุมกลุ่มเยียวยายังมีข้อจำกัดในเรื่องของประเภทของคดีของไทยยังไม่มีกำหนดรูปแบบชัดเจน ซึ่งนักวิชาการบางคนบอกว่าไม่เหมาะกับคดีที่มีโทษหนัก แต่เห็นว่ามันจะใช้กับความผิดไม่จำกัดประเภท แต่ขอให้อยู่ในความสมัครใจของผู้เสียหาย และไม่เป็นการกระทบต่อจิตใจของผู้เสียหายด้วย ในบางประเทศเช่นประเทศนิวซีแลนด์ได้กำหนดกรอบประเภทคดีชัดเจนว่า คดีประเภทใดสมควรนำกระบวนการ Restorative Justice มาใช้ ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินที่มีโทษขั้นสูงตั้งแต่ 2 ปี ขึ้นไป ความผิดอื่นๆ ที่มีโทษขั้นสูงไม่น้อยกว่า 2 ปี แต่ไม่เกิน 7 ปี ยกเว้น ความผิดต่อกระบวนการยุติธรรม เกี่ยวกับศาสนา ความปลอดภัยสาธารณะ ความผิดที่ผู้เสียหายและจำเลยมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันอยู่ ความผิดเกี่ยวกับการจับขังยานพาหนะเป็นเหตุให้ผู้ได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิตและความผิดฐานพกพาอาวุธปืน เป็นต้น (สรวิศ ลิ้มปริงยี ,2549:42) เห็นว่า แตกต่างจากของไทยที่ศาลใช้ตามความเหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งคดี

ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ในกระบวนการแก้ไขปัญหาลูกและเยาวชน บุคคลที่มีความสำคัญคือบิดามารดา ผู้ปกครอง พบว่าเด็กที่ทำความผิดส่วนใหญ่ผู้ปกครองยังขาดความรู้ความเข้าใจในการดูแลเด็กและเยาวชน ไม่เข้าใจวิธีเลี้ยงลูกที่เป็นวัยรุ่น บางครั้งจะแสดงออกว่ารักและปกป้องเด็กมากเกินไป เพื่อต้องการช่วยเด็กและเยาวชน และปัญหา อีกประการหนึ่งพ่อแม่ไม่มีเวลาดูแลเด็ก ทำให้เด็กคิดว่า พ่อแม่ไม่รัก จึงไปมั่วสุมกับเพื่อนแทน มักตามเพื่อนไปกระทำผิด

ความยากจนของ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ในการเดินทางมาศาลแต่ละครั้งนั้น ทำให้พ่อแม่เด็กต้องขาดงาน ขาดรายได้ เป็นผู้หาเช้ากินค่ำ บางครั้งไม่สะดวกกับการเดินทางเพราะอยู่ในที่ห่างไกล บนภูเขา รถโดยสารมีจำกัดเที่ยวไปและกลับ ไม่สามารถเดินทางไปกลับได้ภายในวันเดียว ทำให้ต้องเสียเวลาไปถึง 2 วัน ในการรายงานตัวต่อศาลแต่ละครั้ง เป็นอุปสรรคแก่เวลานัดของศาล เป็นเหตุให้ผู้ปกครองไม่ยอมมาศาล

ดังนั้น รัฐบาลควรมอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แสวงหาวิธีในการสร้างระบบสถาบันครอบครัวให้เข้มแข็ง การให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กในระดับชุมชน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบ หรือจัดทำโครงการครอบครัวสัมพันธ์ขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้พ่อแม่ลูกได้ทำกิจกรรมร่วมกันในวันหยุด หรือวันสำคัญในศาสนา

สรุปว่า ปัญหาและอุปสรรคที่กล่าวมา เป็นเรื่องการบั่นทอนของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่ไม่ให้สำเร็จไปตามความมุ่งหมาย แต่ความสำเร็จจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อทุกภาคส่วนของสังคมได้ร่วมมือกันอย่างจริงจัง โดยมุ่งถึงการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุมากกว่าการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ

ศาลเยาวชนและครอบครัวนำหลักการดังกล่าวมาแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ เมื่อศาลมีต้นทุนทางสังคมดี นับว่าเป็นจุดแข็งที่ศาลจะใช้ต้นทุนนี้มาเป็นผู้รณรงค์ในการประสานกับทุกภาคส่วน ให้หันมาสนใจกับปัญหาเด็กและเยาวชน ซึ่งจะเป็นผู้ใหญ่ในวันข้างหน้า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ นับว่าเป็นทางออกที่ดีที่ศาลจะนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหา แต่ก็เชื่อว่ากระบวนการดังกล่าวจะไม่มีข้อบกพร่อง แต่ถ้าเปรียบเทียบกับประโยชน์ที่ได้รับแล้ว นับว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นทางเลือกที่ดีกว่า กระบวนการแบบแก้แค้นทดแทน ซึ่งไม่เหมาะที่จะนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชน ไม่ให้กระทำผิดซ้ำ และให้กลับตนเป็นคนดีของสังคมได้อย่างแท้จริง

5.6 ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาผลของการแก้ไขปัญหาคriminalization ของเด็กและเยาวชนตามหลักกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: กรณีศึกษาของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการแก้ไขปัญหาคriminalization ของเด็กและเยาวชน จากการศึกษาได้ทราบถึงแนวทางที่จะประสบความสำเร็จและปัญหาและอุปสรรคแล้ว จึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

1) ปัจจุบันกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่ใช้ชื่อว่ากระบวนการทศน์ใหม่ ได้นำมาใช้ในศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วประเทศ โดยมีการกำหนดกรอบและรูปแบบให้ศาลต่างๆ นำมาปรับใช้ตามความเหมาะสม แต่สิ่งหนึ่งที่สำคัญที่ไม่ได้มีการสนับสนุนคืองบประมาณในการดำเนินงาน จึงมักจะอาศัยเงินจากการบริจาคของผู้พิพากษาสมทบบ้าง องค์กรของรัฐ เช่น องค์กรบริหารส่วนจังหวัด องค์กรบริหารส่วนตำบล หรือเทศบาล ก็แล้วแต่ความสามารถของผู้พิพากษา หัวหน้าศาลที่จะทำการประสานของงบประมาณมาได้ นับว่าเป็นอุปสรรคที่สำคัญที่ทำให้การดำเนินงานประสบกับปัญหาติดขัด ผู้วิจัย เห็นว่า รัฐน่าจะให้ความสำคัญกับปัญหาในการจัดสรรงบประมาณสำหรับศาลในการจัดทำโครงการต่าง ๆ ได้อย่างต่อเนื่องเพื่อการสัมฤทธิ์ผลอย่างมีประสิทธิภาพ

2) ควรมีการแก้ไขกฎหมายเพื่อให้มีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งจากเดิมศาลอาศัยช่องทางตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 95 นั้น ยังไม่ชัดเจนหรือมีสภาพบังคับให้ศาลนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้บังคับทุกคดี เป็นการเปิดโอกาสให้ใช้ดุลพินิจเฉพาะคดี และกระบวนการจำแนก สืบค้น หาสาเหตุการทำความผิด และการประชุมกลุ่มเยาวชน มิได้มีการบัญญัติถึงวิธีการไว้ชัดเจน และไม่ได้มีการกำหนดเกี่ยวกับการนำเอาเครือข่ายชุมชนมาช่วยในการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชน ดังนั้นจึงควรมีการแก้ไขกฎหมายให้บัญญัติถึงกระบวนการดังกล่าวให้ชัดเจน

3) ควรมีความร่วมมือระหว่างหน่วยงานทางปกครองกับศาล ในการร่วมมือกัน แก้ปัญหาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน เพราะในทางปกครองถือว่าเป็นหน้าที่ของทางฝ่ายปกครองต้อง เข้ามาดูแลเด็ก เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานในคณะกรรมการคุ้มครองเด็กในระดับจังหวัด ซึ่งต้องดูแลและเด็กด้วยโอกาส เด็กเร่ร่อน ขอดาน หรือเด็กที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยง ตามพระราชบัญญัติ คุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 เด็กกลุ่มนี้ส่วนใหญ่มีโอกาสกระทำผิดสูง หากฝ่ายรัฐเข้ามาแก้ปัญหอย่าง เร่งด่วน ปัญหาจะไม่บานปลาย โดยจะต้องร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดกิจกรรมให้ เด็ก เยาวชน เช่น จัดลานกีฬา จัดเวทีให้เด็กได้แสดงออก จัดกิจกรรมให้เด็กทำเป็นต้น ก็จะสมารถ แก้ไขในเบื้องต้นได้

4) ควรจัดให้มีหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบ ติดตามดูแลเด็กหลังปล่อยตัวไป ไม่ว่า ในชั้นของสถานพินิจ โดยอาศัยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชน และวิธีพิจารณาคดีเยาวชน ปี พ.ศ. 2534 มาตรา 63 ซึ่งเป็นวิธีการหันเหคดีออกจากระบบ โดยให้อำนาจผู้อำนวยการสถานพินิจ และพนักงานอัยการสามารถสั่งไม่ฟ้องเด็กได้ เมื่อเด็กได้ปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ครบถ้วน แล้วปล่อยตัวไป หรือกรณีเด็กเยาวชนที่ถูกฟ้องต่อศาลแล้ว และถูกศาลส่งตัวไปฝึกอบรมในศูนย์ฝึก และอบรม หรือศาลปล่อยตัวไปโดยเงื่อนไขในการคุมประพฤติ มีกระบวนการที่สำคัญก็คือการ ติดตามดูแล สอดส่อง เด็กเหล่านี้หลังปล่อยตัวไปอย่างไร ที่จะช่วยให้เขาเหล่านั้นมีความเข้มแข็ง สามารถต่อสู้กับโลกภายนอกได้ เหมือนเช่นของประเทศญี่ปุ่น มีการสร้างบ้านพักพิงหรือบ้านกึ่งวิถี ซึ่งได้รับอนุญาตจากกระทรวงยุติธรรม ซึ่งมีอยู่ทั่วไปในประเทศญี่ปุ่น ประมาณ 101 แห่ง โดยแยก เป็นบ้านกึ่งวิถีหญิงและบ้านกึ่งวิถีชาย มีจุดมุ่งหมายเพื่อ ให้ความช่วยเหลือผู้ที่เคยกระทำผิดให้ สามารถยืนหยัด หรือให้ออกมาอยู่ในชุมชนได้ ช่วยป้องกันมิให้ผู้ที่เคยกระทำผิดหันกลับไป กระทำผิดอีก (หนังสือรุ่นผู้พิพากษาสมทบ รุ่น 15 ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่, 2549:117)

5) ควรมีการฝึกอบรมผู้พิพากษาปรับเปลี่ยนแนวคิดในการในการพิจารณาแบบผู้ใหญ่ แล้วหันมามองปัญหาเด็กและเยาวชนแบบองค์รวม ควรส่งเสริมผู้พิพากษาศาลชั้นต้นไปดูงานทั้งใน และต่างประเทศ เพื่อจะได้เห็นวิธีการที่มีการนำการแก้ไขเด็กได้ผลมาใช้เป็นแบบอย่าง และกระตุ้น จิตสำนึกในการทำงาน ควรเปิดโอกาสให้ผู้พิพากษาทั่วไป มิใช่จำกัดเฉพาะผู้ที่สอบได้จากการ คัดเลือกแล้วไม่มีโอกาสมาทำงานเกี่ยวข้องกับเด็กเลย ทำให้สูญเสียงบประมาณโดยใช้เหตุ

6) รัฐควรมีงบประมาณส่วนหนึ่ง ให้ผู้พิพากษาสมทบไปฝึกอบรมและดูงานทั้งนอกและ ในต่างประเทศ มิใช่ให้ผู้พิพากษาสมทบออกทุนไปเอง ซึ่งยากที่จะให้ไปได้โดยพร้อมเพรียงกัน หาก ออกทุนเองผู้ที่ไปก็นั่นเรื่องการท่องเที่ยวมากกว่าการไปศึกษาดูงาน

7) ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งระบบเครือข่ายเด็กและเยาวชนให้เกิดขึ้นทุกชุมชน เพื่อทำหน้าที่คอยประสาน สอดส่องดูแล ผู้กระทำความผิดให้แก่ศาลและควรให้มีการบัญญัติไว้ในกฎหมายเพื่อรับรองสถานะของชุมชน รัฐอาจมีงบประมาณให้ชุมชนได้มีกิจกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะ หรืออาจจัดสรรจากงบประมาณขององค์การส่วนท้องถิ่น

8) รัฐควรเน้นการเรียนการสอนในเรื่องจริยธรรม ศีลธรรม ในโรงเรียนมหาวิทยาลัยอย่างจริงจัง เพื่อเสริมสร้างความคิดและสร้างจิตสำนึกในเรื่องความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ตั้งแต่เด็ก มิใช่เด็กออกมาคิดแต่จะโกงหรือทุจริต คอร์รัปชัน เพราะมองว่าเป็นเรื่องปกติของสังคมไทย

9) รัฐทุกรัฐบาลจะต้องมีความจริงจังในการแก้ปัญหา โดยเฉพาะเรื่องเด็ก สตรี และครอบครัวตามที่มีการเขียนไว้ในรัฐธรรมนูญ มิใช่กระทำเป็นพักๆ เพื่อการหาเสียงเลือกตั้งเท่านั้น

10) ควรสร้างบทบาทสื่อให้มีจรรยาบรรณ เพื่อสนับสนุนกิจการสาธารณะประโยชน์ โดยเฉพาะเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน มีการนำเสนอภาพข่าว ภาพยนตร์ เกมส์โชว์ที่มีความสร้างสรรค์ ส่งเสริมจริยธรรม และวัฒนธรรมที่ดีของสังคมไทยเป็นแบบอย่างแก่นุชนรุ่นหลังได้อนุรักษ์ไว้

5.7 ข้อเสนอแนะเพื่องานวิจัยในครั้งต่อไป

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยทำการวิจัยภาพรวมทั่วไปของการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ เพื่อศึกษาถึงความสำเร็จในการดำเนินการ โดยมุ่งไปที่การกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนเกิดขึ้นหรือไม่ เนื่องจากระยะเวลาในการทำวิจัยมีเวลาค่อนข้างจำกัด จึงไม่สามารถติดตามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเด็กและผู้ปกครองในระยะยาวได้ เพื่อให้งานวิจัยนี้เกิดผลสมบูรณ์ในอนาคต ควรมีการวิจัยถึงผลการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนจากกระบวนการทศน์ใหม่ของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่ โดยทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างเฉพาะเพื่อจะทราบเหตุปัจจัยในการกระทำผิดซ้ำเกิดขึ้นหรือไม่

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังมองเห็นว่างานวิจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในครั้งนี้ ควรจะมีการทำวิจัยถึงวัฒนธรรมแนวคิดในการทำงานของผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมาทบของศาลที่ใช้กระบวนการทศน์ใหม่ว่า มีแนวคิดและมุมมองเกี่ยวกับวิธีการดังกล่าวมากน้อยอย่างไรอีกด้วย